

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.12.1997, sp. zn. 3 Cdon 1348/96, ECLI:CZ:NS:1997:3.CDON.1348.1996.1

Číslo: 50/1999

Právní věta: Lhůta upravená v § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. je lhůtou propadnou (prekluzivní).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 17.12.1997

Spisová značka: 3 Cdon 1348/96

Číslo rozhodnutí: 50

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Restituce, Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 229/1991 Sb. § 13 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 50

Lhůta upravená v § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. je lhůtou propadnou (prekluzivní).

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 1997, [3 Cdon 1348/96](#))

Krajský soud v Praze svým rozsudkem potvrdil rozsudek Okresního soudu v Nymburce z 5. 12. 1994, jímž byla zamítnuta žaloba, v níž se žalobce domáhal, aby každé ze žalovaných byla uložena povinnost vydat mu 1/6 nemovitostí v žalobě označených. Odvolací soud vyšel ze skutkového zjištění a právního posouzení soudu prvního stupně, podle něhož je žalobce ve vztahu k předmětným nemovitostem osobou oprávněnou podle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, a že svůj nárok vůči povinné osobě řádně a včas uplatnil. Nemovitosti však byly vydány jiné oprávněné osobě, která nárok uplatnila dříve. Žalobce pak vůči žalovaným, jimž byly nemovitosti vydány (druhá žalovaná nabyla spoluvlastnické právo k nemovitostem na základě soudního smíru uzavřeného s první žalovanou), uplatňoval nárok na vydání věci podle § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. Odvolací soud dovodil, že šestiměsíční lhůta, v níž může oprávněná osoba uplatnit své nároky u soudu vůči osobám, kterým byla nemovitost vydána podle § 9 citovaného zákona, je lhůtou promlčecí; vyšel přitom ze skutečnosti, že o lhůtu propadnou jít nemůže, neboť zákon výslovně neuvádí, že neuplatněním právo zanikne, a z povahy věci vyplývá, že nejde ani o lhůtu procesní nebo pořádkovou. Vzhledem k tomu, že žalobce podal žalobu až po uplynutí této šestiměsíční lhůty a žalované vznesly námitku promlčení,

nezbylo, než žalobu zamítnout. Odvolací soud však proti svému rozhodnutí připustil podle § 238 odst. 2 písm. a) o. s. ř. dovolání, když za zásadní právní otázku považoval určení povahy lhůty podle § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., tedy jde-li o lhůtu promlčecí, procesní či pořádkovou.

Proti rozsudku odvolacího soudu, který nabyl právní moci dne 30. 5. 1995, podal žalobce dovolání, které opíral o důvod upravený v § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. Poukazoval na § 101 o. z., podle kterého začíná promlčecí doba běžet dnem, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé. Tímto dnem nemůže být den skončení běhu lhůty upravené v § 13 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., jak by tomu jinak nasvědčovalo znění jeho § 13 odst. 2, tedy 31. 7. 1993; je tomu tak proto, že k vydávání půdy docházelo ještě dlouhou dobu po 31. 7. 1993 a dochází k němu i v době podání dovolání. To ovšem znamená, že nárok na vydání nemovitosti by při výkladu, který zaujaly soudy v dané věci, byl promlčen dříve, než by vůbec vznikl, což ovšem zákonodárce nemohl zamýšlet. Stanovení konce běhu promlčecí lhůty pevným datem by bylo možné pouze tam, kde zákon přímo určuje, kdy je actio nata, tedy tam, kde zákon stanoví, že určitý nárok je možno uplatnit např. dnem účinnosti zákona; není to však možné tam, kde promlčecí lhůta začíná běžet od právní moci správního rozhodnutí, o němž se předem neví, kdy bude vydáno. Dovolatel též upozorňoval na skutečnost, že na rozdíl od § 100 a násl. o. z. a dalších předpisů zákonodárce výslovně neuvedl, že by sporná lhůta byla lhůtou promlčecí, a dovozuje, že s nedodržením této lhůty nejsou spojeny žádné právní následky. Proto měl dovolatel za to, že napadené rozhodnutí vychází z nesprávného právního posouzení věci, a navrhoval, aby rozsudek odvolacího soudu, jakož i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně byly zrušeny a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

K dovolání podaly žalované vyjádření, v němž polemizují s právními názory dovolatele. Uvádějí, že lhůta stanovená v § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. není lhůtou procesní, neboť je upravena ve hmotněprávním předpisu. Upozorňují na skutečnost, že obdobnou úpravu, jakou přinesl § 13 odst. 2 citovaného zákona, má i § 9 odst. 2 zákona č. 403/1990 Sb. ve znění zákona č. 458/1990 Sb. a zákona č. 137/1991 Sb., jakož i § 5 odst. 5 zákona č. 87/1991 Sb. ve znění zákona č. 267/1992 Sb. V žádném z těchto zákonných ustanovení však není vysloveno, že "právo zaniká", nebude-li ve lhůtě uplatněno. Je tomu tak proto, že zákonodárce neužil v těchto ustanoveních výrazu "právo", ale nahradil jej formulací "možnost uplatnění nároku". Potom pochopitelně nemohl užít formulace o zániku možnosti. Nejde tu tedy o promlčení ani prekluzi, ale prostě o to, že možnost domáhat se vydání nemovitostí u soudu je omezena podáním žaloby v zákonem stanovené lhůtě. Mimo tento časový rámec žaloba nemohla být podána.

Žalované pak polemizovaly s názorem dovolatele, podle něhož by soudem přijatý výklad vedl k ohrožení práv účastníka (tedy k tomu, že by k promlčení nároku mohlo dojít dříve, než by nárok vůbec vznikl). Pokud byla nemovitost vydána jiné oprávněné osobě do 31. 1. 1993, bylo možno uplatnit nárok podle § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. do šesti měsíců od tohoto dne. Pokud však k vydání došlo až po 31. 1. 1993, je situace jiná. Do 31. 1. 1993 musely být totiž uplatněny restituční nároky všech oprávněných osob. Pokud pozemkový úřad při rozhodování některou z oprávněných osob opomenul, je jeho rozhodnutí vadné a nápravy se lze domáhat opravnými prostředky ve správním řízení. Žalované pak dovozovaly, že vzhledem k uplynutí lhůty pro podání žaloby soudy neměly ve věci vůbec rozhodovat, a proto se domáhají, aby napadená rozhodnutí byla zrušena, a aby řízení bylo zastaveno.

Nejvyšší soud, který se stal 1. 1. 1996 funkčně příslušným k rozhodnutí o dovolání, a to podle procesních předpisů, účinných ke dni 31. 12. 1995 (čl. II. odst. 4 zákona č. 238/1995 Sb.) po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 238 odst. 2 písm. a) o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod upravený v § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. a že jsou splněny náležitosti dovolání i podmínky dovolacího řízení (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal, dovolání však neshledal důvodným. Proto je zamítl.

Z odůvodnění:

Právní otázkou, o jejíž řešení v dovolacím řízení jde, je určení povahy lhůty stanovené v § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. (ve znění platném v době rozhodování odvolacího soudu), které znělo takto: "Byla-li nemovitost vydána podle § 9, mohou osoby, jejichž nároky uplatněné ve lhůtě uvedené v odstavci 1 nebyly uspokojeny, tyto nároky uplatnit u soudu vůči osobám, kterým byla nemovitost vydána, do šesti měsíců ode dne skončení lhůty uvedené v odstavci 1". Podle nyní platného znění § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. (po změnách vyplývajících ze zákona č. 29/1996 Sb. a nálezu Ústavního soudu č. 30/1996 Sb.) platí, že "Byla-li nemovitost vydána podle § 9, mohly oprávněné osoby, které splňovaly všechny podmínky oprávněné osoby k 31. lednu 1993 nebo k 1. září 1993, a jejichž nároky uplatněné ve lhůtě podle odstavce 4 nebyly uspokojeny, tyto nároky uplatnit u soudu vůči osobám, kterým byla nemovitost vydána, do šesti měsíců ode dne skončení lhůty uvedené v odstavci 4". Ustanovení § 13 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb. v nyní platném znění pak uvádí, že právo na vydání nemovitosti podle § 6 mohla oprávněná osoba, s výjimkou oprávněné osoby podle odstavce 5 (výjimka se týká osob, které nebyly do 31. ledna 1993 nebo do 1. září 1993 oprávněnými osobami pouze proto, že nesplňovaly podmínku trvalého pobytu), uplatnit do 31. ledna 1993. Neuplatněním práva ve lhůtě právo zaniklo.

Při posuzování charakteru lhůty upravené v § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., je třeba vyjít z jazykového i logického výkladu tohoto ustanovení. Pokud zákon stanoví, že účastníci právního vztahu mohou své nároky uplatnit v určité lhůtě, je třeba dovodit, že po uplynutí této lhůty již své nároky uplatnit nemohou (argumentum a contrario). Pokud tedy oprávněné osoby neuplatní své nároky vůči těm, jimž byla nemovitost vydána, ve lhůtě stanovené zákonem (§ 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb.), již své nároky uplatnit nemohou; jinak řečeno, tyto nároky zanikly. Z toho vyplývá, že lhůta pro uplatnění nároků uvedená v § 13 odst. 2 citovaného zákona je lhůtou propadnou (prekluzivní), neboť právo žádat vydání nemovitosti jejím marným uplynutím zanikne. Vzhledem k tomu, že zákon č. 229/1991 Sb. nemá o lhůtách zvláštní ustanovení, je třeba též přihlídnout k předpisu obecnému, jímž je občanský zákoník. Podle § 583 o. z. k zániku práva proto, že nebylo ve stanovené době uplatněno, dochází jen v případech v zákoně uvedených. Zákon zpravidla vyjadřuje skutečnost, že lhůta je prekluzivní, dodatkem "jinak právo zanikne"; nelze však vyloučit ani jiné slovní vyjádření (viz § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb.). Je též třeba přihlídnout k tomu, že lhůty upravené v tomto zákoně (a ostatně i lhůty v dalších restitučních předpisech) jsou obecně konstruovány jako lhůty propadné. Proto dovolací soud zaujal stanovisko, že lhůta upravená v § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. je lhůtou propadnou.

Dovolací soud nesdílí názor dovolatele, že by mohlo dojít k případům, že by lhůta k uplatnění nároků podle § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. mohla uplynout dříve, než tyto nároky vzniknou. Pokud totiž pozemkový úřad vydal rozhodnutí podle § 9 odst. 2 anebo podle § 9 odst. 4 téhož zákona až poté, co uplynula lhůta k uplatnění restitučních nároků u pozemkového úřadu, tedy po 31. 1. 1993, musel již objektivně vědět o všech oprávněných osobách nárok uplatňujících; pokud některé z nich pominul, lze se domáhat nápravy využitím opravných prostředků, které účastníkům poskytuje právní řád, zejména podle páté části občanského soudního řádu (Správní soudnictví). Stejně tak však nelze přisvědčit žalovaným, pokud v dovolacím vyjádření navrhují zastavení řízení. Podmínky občanského soudního řízení totiž nelze zaměňovat za věcnou legitimaci účastníků. I když v důsledku zániku práva, k němuž dojde uplynutím prekluzivní lhůty, nárok zanikne a účastníci řízení, ve kterém je tento nárok uplatňován, nejsou aktivně věcně legitimováni, jde i nadále o spor v občanskoprávní věci, jehož projednání je v pravomoci soudu (§ 7 odst. 1 o. s. ř.). Podmínky řízení jsou procesním institutem a na jejich danost nemůže mít vliv skutečnost, že uplatněný občanskoprávní nárok již zanikl.

I když se tedy dovolací soud zcela neztotožnil s právním názorem odvolacího soudu při posuzování povahy lhůty upravené v § 13 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., dospěl k závěru, že rozhodnutí

odvolacího soudu je věcně správné, neboť žalobci nebylo možno přiznat ani prekludovaný nárok, ani promlčené právo, pokud byla vznesena námitka promlčení; naopak úvahám dovolatele o tom, že předmětná lhůta je lhůtou pořádkovou, nelze přisvědčit. Proto nezbylo, než dovolání jako nedůvodné zamítnout (§ 243b odst. 1, věta před středníkem, o. s. ř.), když uplatněný dovolací důvod není dán a vady vyjmenované v § 237 o. s. ř., popřípadě jiné vady, které měly za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), k nimž dovolací soud přihlíží i bez návrhu, nebyly ve věci zjištěny.